

BATIDA EKONOMİK HAYATIN RASYONELLİŞMESİNDE
EVRENSEL KARDEŞLİK İDEALİ VE BİREYSEL KAZANÇ EMELİ

Dr. Kürşat Haldun AKALIN
Çukurova Üniversitesi

ABSTRACT

The necessity of carrying on business with borrowed money became more and more frequent and urgent as trade development during the latter part of the Middle Ages. Thus the canonists saw themselves forced, not only to tolerate many forms for the payment of money advances , but also to invent distinctions between those forms the usura.

J.Calvin rejected Aristotle's money theory and the assumption of the canonist position. He declared that the scriptures didnot forbid usury to all men , but only to the jews. Calvin's approach is therefore a turning point in the history of the idea of usury , but not a turning point in economic thinking.In the beginning of the sixteenth century of Aurope , most of the theologians were agreed that interest paid for the use of capital not for the spend of money. The new idea was to disentangle the old confusion between money and capital.

Ö Z E T

Orta çağların en son dönemi sırasında ortaya çıkan ticaretteki gelişmeler olarak , artan işlerin devam ettirilebilmesi için , borç paraya , giderek daha fazla sıklıkta ve daha çok ivedilikte gereksinim duyulmuşur. Böylece kilise hukukçuları , nakit para ödemeleri için pek çok biçimde hoşgörülü davranmaya kendilerini zorunlu gördükleri gibi ; bu uygulamaları tefecilikten farklı kılacak farklılıkları keşfetmeye kendilerini zorunlu hissediyorlardı.

J.Calvin Aristotle'nin para kuramını ve kanonist konumdaki varsayımları bütünüyle reddetti. Vahiy metinlerin bütün kişilere tefecilik yaşağını getirmedigini , yalnızca İsraililere bu yaşağı uyguladığını , açıkça belirtti. Calvin'in yaklaşımı , ekonomik düşüncede olmasa da , tefecilik görüş tarihinde bir dönüşüme yol açtı.

On altıncı asrın başlangıcındaki Avrupa'da , ilahiyatçıların büyük bir çoğunluğu , faizin , para harcamaının değil de sermaye kullanımının bir bedeli olarak ödendiği konusunda görüş birliğine varmışlardı. Bu yeni düşünce , para ve sermayenin birbirine karışmışlığına bir son verdi.

G İ R İ Ş

Faiz konusu,ekonomik bir tutumu oluşturduğu için,katolik ile protestanların ekonomik hayata olan bakış açılarını betimleyerek;aynı zamanda da,ussal ekonomik etkinliği ne ölçüde özümstediklerini de ortaya çıkartmaktadır. (M.Weber M. , 1984 ; 71) Tefecilikle ilgili protestan düşüncesinin gelişmesi,katoliklerin,iyi niyetlerle güvence altına alınan,kira tahsildarlığının ve üç taraflı sözleşmelerin serbestçe yerine getirilmesini sağlayan ve meşru kılan düşüncelerinden daha önemli olmamıştır. (Donald D.W.A. , 1975 ; 197)

Kalvinist düşünürler tarafından gerçekleştirilen ekonomik hayatın en katı ve en titiz bir şekilde düzen altına almasına yönelik gayretler;kapitalist gelişmeyle birlikte girişimcilik düşüncelerinin yayılmasını engelleyici etkenler olarak görülmektedir. (Hunter A.M. , 1950 ; 61) Oysa,cizvitlerin faize yönelik tutumları açısından kapitalist düşüncelerin gelişmesine ve güçlenmesine daha fazla katkı sağlamış,uyum göstermiştir. Bu gibi konularla,sosyoloji okulu neredeyse hiç ilgilenmiş değildir.

Halbuki protestan ve katolik düşüncelerin kıyaslanacak şekilde irdelenmesi sırasında,sosyoloji okulu tarafından kullanmaya niyetlenen pek çok temel görüşler ileri sürülmüştür. Puritan meslek öğretisine çok aşırı derecede önem vermiş olduklarından,kapitalist gelişmeyi mesleki etkinliğin bir

Tanrı yolu haline dönüştürülmesi işlevine bağladıklarından;katoliklerin özellikle de faiz konusunda çağa uyan bir uyumu gösterdiklerini görmezlikten gelmişlerdir. (Brown J. , 1910 ; 29) Oysa,ancak faiz sayesinde küçük birikimler sermaye işlevine dönüşmekte olduğundan,faizi yasaklayan kültürel değerler geçersiz kılınmadıkça,hiçbir şekilde kapitalist ilerleme teşvik ve himaye göremez.

MESLEKİ DİSİPLİN ALTINDA HAYATIN HER ANININ (ZAMANIN) BİLİNÇLİ YAŞANMASI

Benjamin Franklin'in yazdıklarından betimlenen kapitalist etkinlik,katoliklerin,değişen ekonomik koşullara uyum sağlamadaki maharetini geride bırakmıştır. M.Weber, Franklin'in kitabından oldukça fazla etkilenmiş ve esinlenmiştir. M.Weber, Franklin'in sözlerinden olan '*zaman,paradır*',*'dürüstlük,en iyi politikadır*', '*insanların besledikleri güven,en geçerli kredidir*' vs., gibi deyimlerini, puritanlığın dünyevi sağduyuları olarak öne çıkartmıştır. (Brown J. , 1910 ; 33)

M.Weber,B.Franklin'in,zamanın boşa harcanmasını paranın savrulmasıyla bir tutarak,yaşanılan her an içinde kişinin kendisi ve eylemleri üzerinde öz denetim kurması gayretini,puritanist yetişmenin semereleri olarak görmektedir. (M.Weber M. , 1984 ; 74) Tanrı iradesini mesleki etkinlik içinde uygulaması,dürüstlük ile sevginin iş sırasında karşılaştığı herkes üzerinde kanıtlanması, zaman ve paranın en ayrıntılı bir şekilde tasarlanarak titizlikle harcanması,puritanın iman ikrarının birer kanıtları haline gelmiştir. (Brown J. , 1910 ; 46)

Oysa , puritana has kılınan bu karakteristik eğilimlerin, on dördüncü ve on beşinci asır Floransa'sındaki zihniyetin sadece birer yansıması olduğu belgeleriyle açıklanmıştır. (Eisenstadt S.N. , 1968 ; 71) Leon Battista Alberti,Agnolo Pandolfini,Antonio ve Lorenzo da Vinci ve Florensa kentinde servete ulaşmış pek çok kimsenin; Franklin'in hayat tasarımında olduğu gibi tutumluluk, onurluluk, saygınlık, dakiklik ve çalışkanlık ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kaldığı ayrıntısıyla açıklanmıştır. (Donald D.W.A. , 1975 ; 194)

Hiçbir kimse de,Floransa'nın bu bireyci ve hesaba dayalı ussal ekonomik faaliyetlerinden kapitalizmin ruhunu betimlemeye asla yeltenmemiş ; kapitalizm ile puritanizm arasında kurulan bir nedensellik bağıni önermeye,Romalı ahlakçılar tarafından ortaya atılan yargıların kapitalist eylem tarzını engellediğini kanıtlamaya kalkışmamıştır. (Langholm O.D. , 1984 ; 43) M.Weber,böyle bir eleştirinin geçerliliğini de haklılığını da hep yadımıştır. M.Weber,Sombart'ın Floransalı yazarları yanlış anladığını öne sürmüştür. (M.Weber M. , 1984 ; 41)

Çok derinden irdelenmesi gereken olgulara ve kişilik portrelerine girilerek,bu tartışmalı konuya bir açıklık getirmek yerine,bir kimsenin hayatını düzen altına alan kazanç güdüsünü hasisliğin ve tamahkarlığın bir sonucu olmaktan çıkarıp,Luther'n meslek öğretisi üzerine kurulan ve Calvin'n kazancı seçilmişliğin bir işareti sayan anlayışıyla bütünleştirmiştir. (Bouwsma W. J. , 1988 ; 72) Burada işin ilginç olan tarafı, Franklin'in, bir kimsenin günlük yaşamı içindeki bütün davranış ile eğilimlerini bilinçli ve özdenetimli kılması konusunda verdiği tavsiyelere, gereksiz yere parasını ve zamanını harcamaması konusunda yaptığı uyarılara,on yedinci ve on sekizinci asrın katolik yazarlarının eserlerinde de rastlanılabilmektedir. (Hunter A.M. , 1950 ; 65)

"Takva,yolunda giderken çiçekler koparılmamalıdır, gösteriş için giyinmemelidir, zevk ve sefa içinde hayatını boşa harcamamalıdır, pencerenin oturup yoldan geçenleri seyredecek boş zamanı yoktur." (Hunter A.M. , 1950 ; 68)

Katolikler arasında disiplinli çalışmaya ve tutumlu kalmaya büyük önem veren yazarlar,dakikliği ve vaadini yerine getirmeyi esas alan iş ile görev insanları,belirli kişilik özelliklerini oluştururken,bunlardan hiç biri,bu kültürel değerler ile kapitalist ruh arasında doğrudan bir nedensellik bağıni kurmuş da değildir. (McInerny R. , 1992 ; 59) Bir kimsenin en özenli ve en şiddetli bir plana bağlı kalarak her günlük hayatını düzen altına almasını ve davranış belirlemesine gitmesini , ilahi emrin yerine getirilmesi olarak yorumlanmıştır.

"Her günlük işleriniz için,bu sırada karşılaşmakta olduğunuz şahıslara göre,zamanınızı sıkı bir disiplin altına almanızı sağlayacak şekilde tasarlayınız. Eğer kendiniz üzerinde böyle bir özdenetim

kuramazsanız,her halinizle bilinçli olamayacağınız gibi,onurunuzu da koruyamaz bir duruma düşersiniz. Olmanız gereken konumdan uzaklaştırarak olan güçlere,gayretli olmanızı sağlayan engelleyici niteliklerinizi katarsınız. Yemek yeme, dinlenme, çalışma, eğlenme zamanlarınızı tek tek ve ayrıntılı bir şekilde düzenleyiniz.

Belirlediğiniz bu zaman dilimlerinden asla sapmayınız,çalışma anında uyuklamayınız. Bir kimsenin cennetteki bütün yaşamı dahi emre göredir,düzen altına alınmıştır,keyfilik ve başıbozukluk orada da yoktur. Sonsuzluk içinde sürekli kılınan böyle bir yaşamın başlaması bile;Tanrı tarafından benimsenilen davranışların yerine getirilmesi koşuluna bağlıdır,aileniz tarafından da sizden hoşnut kalınmasını gerektirmektedir. Tanrı'yi hoşnut eden ve ailesinin de sevgisini kazanan bir kimse,kurtuluşu için çok daha elverişli bir konuma gelmiş demektir.” (McInerny R. , 1992 ; 61)

Diğer taraftan bu katolik öğütlerin , Franklin'in betimlemelerinden farklı olan tarafları da vardır :

“Yatağa gidip uyumak için ve yataktan kalkıp kahvaltı etmek için belirli bir zaman ayırın,akşamları erken yatın ve erken kalkın. Hiçbir şey,geç yatmak kadar,düzen altına alınması gereken kişinin hayatını allak bullak etmez. Zamanının değerini bilenler,erken yatar,gece hayatı eğlencesine dalarak ertesi günkü hayatını asla zıyan etmez.” (McInerny R. , 1992 ; 65)

Bütün bunlarda bile,bir kimsenin uyuşukluk ve tembellik göstermekten kaçması istenmiş,günlük yaşamı böylece sıkı denetim altına alınmasına önem verilmiştir.

“Tüm kötü alışkanlıklar,her gün yapmanız gereken görevleriniz için ve kendinizi gayelerinize eriştirmeniz için birer engeldir;gece hayatına dalarak,gecenin üçünde sarhoş yatan bir kimse,kesinlikle,dinç bir şekilde sabahın altısında uyanarak işine zinde gidemez,öğleye doğru uyanabilmesi dahi kuşku doludur.” (McInerny R. , 1992 ; 73)

Kişinin günlük yaşamını düzen ile disiplin altına alması uğruna Franklin'in önerdiği plan,aslında,Fransız katoliklerin dinsel bir uygulama etkinliğine dönüştürülmüştür.

“Dinsel görevlerini yerine getirmekten hoşnut kalan ve cemaat içinde de saygınlık kazanan bir kimse,gününün her anını değerli kılan,ilkelere göre davranabilen,ömrünün her dakikasını görevine göre bir düzen altına alabilen kişidir. Şimdi,sevgili iman kardeşim,artık hayatınızı belirli kurallar doğrultusunda ayrıntısıyla planlayabilir,sabahın erken saatlerinden başlamak üzere geceleyin uykuya dalıncaya kadar ne yapmak gerektiğini tasarlayabilirsiniz.” (McInerny R. , 1992 ; 94)

Puritanları katoliklerden farklı kılan belki de en önemli özellikleri;mesleki etkinliği bir Tanrı yolu haline getirmelerinin sonucu olarak,ibadeti kazanç faaliyetinin içine taşımış olmaları;dünyadan ve insanlardan kopuk haldeki asketik yönelişi yadsıdıkları için de,dünyevi faaliyet içinde çile çekmeyi erdemlilik saymalarıdır. (McGrath A.E. , 1990 ; 117)

Franklin'in,herkes tarafından bilinen,erdemliliğe yaptığı ussal katkısı üzerine kurulan kapitalist ruh ile protestan ahlakının özdeşliği görüşü;Tanrı şanını sergileme emelindeki mesleki etkinliğin bir takva yolu haline dönüştürülmesinden kaynaklanmış,kazanç veya başarıların seçilmişliğin kanıtı olarak görülmesiyle de,kapitalist faaliyet dinsel bir içeriğe ulaşmıştır. (McNeill J.T. , 1967 ; 83)

Tanrı adaleti huzuruna çıkarılan günahkar bir kimsenin hali , bir borçlunun alacaklısıyla tesadüfen karşılaşması olarak betimlenmiştir. (McNeill J.T. , 1967 ; 84) Puritanın Tanrıyla olan bütün ilişkileri , iş etkinliği sırasında Tanrı iradesinin uygulanmasından ibaret görüldüğü için ; inançlı herkesten beklenen sevgi ve dürüstlüğün bu çıkar ortamında kanıtlanması ; adeta bir iman ikrarı olarak öne çıkartılmıştır. (Hall E. , 1947 ; 317)

Böylece puritanın dinsel güdüyle sonsuz kıldığı çalışma azmi , disiplinli ve dakik şekilde yürüttüğü mesleki yönelişi içinde kurtuluşa ulaşma kararlılığına dönüşmüştür. Yazgısındaki seçilmişliğinin işaretlerini,az ya da çok derecede,dünyevi işindeki kazanç ve zarar hesabında aramasına neden olmuştur. (Hall E. , 1947 ; 319) Mesleki başarıyı bir Tanrı yolu haline getiren

puritan ahlakı dikkate alınmayacak olursa , insanlar servet ile inanç arasında bir seçim yapmaya zorlanacaktır. Böylece Yeni Ahitteki dürüstlüğü ve haksızlığın tamahkar ruhu olarak yerilen hırs ile servet ilahı mammon meseli hristiyanlıkta ön plana çıkacaktır. (McGrath A.E. , 1990 ; 121)

Franklin'in muhasebe kitabı,başarıların veya başarısızlıkların nedenini,davranışların erdemliliğine ve bilinçliliğine bağlamış;Tanrı'nın muhasebe kayıtları düşüncesiyle, işini takva yolu haline getiren kişilerin başarıya ulaşmalarına ait klasikleşmiş örneğini vermiştir. Ancak yine de,Tanrı'nın o kişi hakkında tuttuğu hesap defteri,başarı ya da başarısızlığa neden olan bütün hal ile niyetleri kapsadığından,kazanç ölçüsünün çok derinlerine inmekteydi. (Hall E. , 1947 ; 321) Tasarlanan kazançlara ulaşıldığını gösteren muhasebe,kişinin kendi iç huzurunun ve hoşnutluğunun bir ifadesi haline gelmiş olsa dahi,başarının nedeni erdemlilikten ve dürüstlükten kaynaklansa bile;bu başarı,Tanrı ile kişi arasında kurulan dengenin bir kanıtı olmamalıdır. (Eisenstadt S.N. , 1968 ; 79)

BİREYSEL SEÇİLMİŞLİĞİN KANITI OLARAK EKONOMİK KAZANÇ

Kazancın,bireysel seçilmişliğin bir kanıtı olarak görülmesi eğilimi;ile,katoliklerin işlediği günahlardan nedamet getirerek günah hücrelerine dalıp tövbe etmesi,günah hesabı yapması,günah çıkartan papazın rehberliğine gereksinim duyması arasında çok önemli farklılıklar bulunmaktadır. (McNeill J.T. , 1967 ; 88) Puritan doğrudan Tanrı'ya yönelir ve kendi bireysel etkinliğiyle kurtuluşunu hazırlarken;katolik,günah hesabı kaygısıyla günah çıkartma hücrelerine dalmakta,kilise emirlerine bağlı kalmada büyük özen göstermekte, özellikle de ayinlere katılma konusundaki görevlerine sadık kalmakta ve papazın telkinlerine uğramaktadır. (Horton D. , 1948 ; 272)

Oysa,puritanlar dinsel yönelişi,ayrıntılı iş metodlarına ve hesap sonuçlarına indirgemişlerdir. (Schneider H.W. , 1982 ; 14) Günah hesabını ruhani şekilde tutan ve kurumsal ibadet yoluyla arınmak isteyen katolikler;fiili ya da gerçek hayatın dışına çıkarttıkları bu yönelişleriyle biçimselliğe çok fazla önem verir olmuşlar,dünyadaki meşgalelerini bir kenara atıp sağlanan boş zaman içinde Tanrı'ya yönelişi esas almışlardır. (McNeill J.T. , 1967 ; 138) Böylece, tıpkı muhasebe yöntemleriyle arttırılan tefecilik kazançları gibi günah hesabı yapmaktan kendilerini kurtarabilmişlerdir.

Özellikle puritanı,katoliklerden farklı kılan en faal eğilimleri,ibadeti büyük ölçüde işe taşımış olmaları ve ekonomik etkinlikteki kazanç sonuçlarını,seçilmişliğinin veya lanetlenmişliğinin birer göstergesi olarak kabul etmeleridir. (Horton D. , 1948 ; 273) Kapitalist ruha uygun gelen,kazanç ile tasarrufu güdüleyen pek çok protestan yazın örneğini derlemiş olan M.Weber;bütün bunlara rağmen,puritanların zenginliklere kapılmanın ve lüks hayat içinde yaşamının taşıdığı tehlikelere karşı uyardıklarını, hristiyanları günahkarlığın bu işaretlerine karşı mücadeleye girişmelerine zorladıklarını da vurgulamıştır. (M.Weber M. , 1984 ; 116) M.Weber'in , düzenli bir çalışma hayatından dinsel bir içeriği kavramasıyla,kapitalist gelişmenin protestan ülkelerinde ortaya çıktığı hakkındaki görüşü,Tanrı'ya yönelişi iş etkinliğinden ayrı tutan katolik öğretisi içinde rastlanılan çağdaş ekonomik düşünceleri görmezlikten gelmesine neden olmuştur. (McNeill J.T. , 1967 ; 142)

Oysa puritanların yeni bir iktisat ahlakını nasıl oluşturmuş oldukları,M.Weber tarafından ayrıntısıyla irdelenmiş dahi değildir. Katolikler kadar protestanlar da,pek çok konuda belirsizce sözler etmektedir. (Schneider H.W. , 1982 ; 15) Ancak her şeye rağmen, seçilmişlik öğretisi üzerine kurulan kalvinist meslek düşüncesi kapitalist ruha ne ölçüde etkide bulunmuşsa;bunun bir benzerini, çalışkanlığı, dürüstlüğü ve tutumluluğu özendiren katoliklerin sofu cizvitlerinde rastlanılmıştır. (Ryn F.W. , 1924 ; 58) Cizvitler teşebbüsün oluşması ve gelişmesi uğrunda kişisel iradeye önem vererek çok daha fazla serbestlik yanlısı olmuşlar,ticareti toplumsal yararlılığı açısından benimsemiş ve faize karşı daha çağdaş yaklaşımları sergilemişlerdir.

Kapitalist ruhu geliştiren dinsel etkenin ekonomik serbestlik anlayışlarıyla, kalvinistlikten çok daha fazla cizvitlerin katkıda bulunduğu öne sürülebilir. (Ryn F.W. , 1924 ; 59) Kapitalist ruh ile kiliselerin dinsel öğretisi arasındaki ilişkileri açıklayan daha başka görüşleri de bulunmaktadır. Tarihsel metoda bağlı kalarak yapılacak analiz, tartışmaya yeni bir boyut kazandıracaktır.

Böyle bir yöneme hiç başvurulmamış değildir. İngiliz protestanlığı, çok büyük ölçüde Lever ile Baxter'in görüşlerinden tesir görmüştür. (Ryn F.W. , 1924 ; 61) Baxter'in düşüncelerinin

irdelenmesi,faiz konusunda Luther'den Gerhard'a, Calvin'den Savmaise'ye nasıl varıldığının incelenmesini de sağlar.

Cizvitlerin ekonomik ahlaki yorumlarıyla kademeli bir serbestliğe nasıl geçilmiş olduğu,ekonomik etkinliğin de kapitalist inançlar lehine nasıl bir temel oluşturduğu araştırılabilir. (Ryn F.W. , 1924 ; 63) Bütün bunların ortaya koyduğu bir tek gerçek vardır,ibadeti kilisenin duvarları içinde sınırlayan ve dünyevi etkinlik içinde Tanrı'ya yönelinebileceğini yadsıyan katolik öğretilerin,faal ticaret ruhunun zorunlu kıldığı kazanç güdüsünü din dışı ve Tanrı'yı anmaktan alıkoyucu bir uğraşı olarak görmüş olmalarıdır. Böyle olunca da,kendi ruhu ve temelleri üzerine kurulan kapitalizm,puritanlıkla mesleğe ve kazanca yönelişiyle özümsemiş ve haklı kılınmıştır. (Schneider H.W. , 1982 ; 108)

Orta çağların kilisesi,farklı sınıflardaki insanların birbirlerine yönelik görev ile haklarını gayet açıklık içinde düzenlemiştir. Gerçi,çok küçük bir zenginler zümresi karşısında büyük kitlelerin fakirliği ve sefilliği bulunsa da,bu artık modası geçmiş zümre ayrımı,o sıralar kiliseyi çok yeni ve pek anlaşılamayan sorunlarla karşı karşıya bırakmıştı. (Ryn F.W. , 1924 ; 67) Aquinas'ın tüccarın ekonomik faaliyetini günahkarlığın ve tamahkarlığın kökeni şeklinde töhmet altında bırakıp,ancak emeğinin karşılığına denk düşen bir kazançla yetinilmesi halinde istemeye istemeye de olsa haklı bulunduğu o ünlü yazılarıyla ; dünyevi faaliyet,kurumsallık kazanan ibadetten tam anlamıyla dışlanmıştı. (Langholm O.D. , 1984 ; 51)

On altıncı asra gelindiğinde ise,ticari faaliyet neredeyse Avrupa'nın her yerini sarmıştı. (Wright W.J. , 1988 ; 93) Ticaretin yaygınlaşmasıyla başgösteren sorunlar karşısında bütün kiliselerin etkilenmesine rağmen,bunlardan hiç birisi,önceden yapılan yorumların ve yargıların dışına pek çıkamamıştır,düşünsel olarak her hangi bir katkıda bulunamamıştır. (Schmidt A.M. , 1960 ; 83)

Yükselen bu burjuva dünyası karşısındaki kilisenin eğilimi şöylece betimlenmiştir :

“Hristiyanların Tanrısı,yeni bir dünyayı yaratmış olmasına karşın,kilise bu burjuva yaşamını önceden sezinleyememiştir. Artık burjuvazinin iradesi uygulamaya konulmakta,faaliyet tarzı önemli bir yer tutmaktadır.

Modern zamanlardaki ekonomik etkinliği oluşturan bu yurttaşlık anlayışını,kilise sürekli olarak reddetmiştir. Yükselen burjuva kişiliğinin kazanca ve başarıya güdülenmiş eğilimini,kilisenin dünyanın kötülüğe bulaşması olarak görmesine,artık olanak kalmamıştır. Kazanç emeli ve başarı azmi,Tanrı'nın mutemelliği ve şanını sergileme güdüsüyle dinsel bir içeriğe kavuşmuş; düne kadar rağbet edilen ve dünyadan vazgeçmenin nihai ölçüsü kılınan dilencilik horlanur olmuş,zenginlik seçilmişliğin işaretlerinden sayılmıştır.

Kazancı veya başarıyı Tanrı hoşnutluğunun ödüllendirmesi haline getiren ve halk tarafından da benimsenilen bu kültürel değerler sayesinde;dünya yeni bir aşamaya geçiş yapmış,modern çağları betimleyen burjuva yaşama tarzı toplumsal bir fenomen etkinliğine ulaşmıştır. Bu işlevleri ve yönelişleri içindeki burjuvayı Tanrı'nın niçin yarattığı,kilise savlarına aykırı düşen bu dünyayı neden oluşturduğu ise,ayrı bir sorudur.

Böylesine değiştirilen bir oluşum içinde burjuvazinin dünyevi etkinliğine Tanrı iradesini hakim kılma inancını,pisliğin ya da murdarlığın bir eğilimi olarak nitelendirmek,ne derecede haklıdır? Kendisini işinde Tanrı'ya adanmış burjuvanın yaşama tarzıyla ve zihniyetiyle,eskinin dinsel geleneklerini bir arada tutmanın olanağı pek kalmamıştır.

Cennet ve dünya arasında yapılan ayrımlar, Tanrı'ya giden yol ile dünyevi kazanç eğilimini aykırı kılan inanışlar;burjuvazinin dinsellik içeriğini kazandığı mesleki etkinliğinin ruhani önemi karşısında,haklılığını kaybetmiştir.” (Schmidt A.M. , 1960 ; 86)

Tanrı'nın yarattığı bu değişen dünya koşulları karşısında, kilisenin yeni sorunlarla yüz yüze geldiğine hiç şüphe yoktur. (Wright W.J. , 1988 ; 97) Tek başına ve geliştirdiği yetenekleriyle Tanrı yolunda yürümeye muktedir olmak, kendi kendine yeter bir hale gelerek başarının ön koşullarını hazırlamak,bireyin kurtuluşunun esaslarını oluşturmuştur. (Schmidt A.M. , 1960 ; 129) Ekonomik

etkinliği içinde kendisini Tanrı'ya adayan hiçbir insanın kötü ve zararlı olamayacağı kanaatinin yerleşmesiyle;ticaret ile sanayi sahasında kazanç peşinde koşanlar,dürüstlüğü ve güvenilirliği tam olarak hak etmişlerdir.

Kazancın ve başarının,Tanrı katındaki seçilmişliğin bir kanıtı halinde takdis olmasıyla birlikte;servet peşinde koşan ve Tanrı iradesini hiçe sayan bu yeni tip günahkarlar bile,niyetlerindeki imansızlıklarını gizleyebilmekte, bu günahkarlığının bedelini diğer tiplerine göre kansasız bir şekilde ödeyebilmektedir. (Schmidt A.M. , 1960 ; 131) Almanya'da günah çıkartan rahiplerin aktardıklarına bir bakılacak olunursa,kilisenin zorladığı biçimde bir günah yükünü üstlenmeye burjuvazinin hiç istekli olmadığı derhal fark edilebilir. Kilise de,burjuvazinin yaşama tarzının içeriğinden tamamıyla habersiz olduğu için,hiç hoş karşılanmamakta,çabalarını bütünüyle dine aykırı bulmaktadır. (Yinger J.M. , 1986 ; 76)

Dünyevi uğraşmayı maddiyat düşkünlüğü şeklinde gören ve Tanrı'ya olan ibadetten ayrı tutarak değersizleştiren kiliseler içinden bazıları,yeni ve önemli bir sınıf haline gelen burjuvazinin kurduğu bu bambaşka dünya içinde kendisine de bir yer aramaya başlamakta gecikmemiştir. (Schneider H.W. , 1982 ; 91) Reform görmüş kiliselerin,kapitalist ruhun biçimlenmesinde etkili oldukları gerçeği;sadece ve sadece,ticari sınıfların koruduğu bu yeni dünyada kendilerine bir yer bulma atağı olarak değerdendirilmekte, yeniden dikkate alınmanın ve dinç bir şekilde toplumsal yaşamla uyum kurmanın bir sonucu olarak görülmektedir. (Yinger J.M. , 1986 ; 79)

Oysa katolikler,orta sınıflara kilise örgütü düzeni içinde bir uyum sağlamaya yeltenmemişlerdir;dünyevi etkinlikten ayrı tuttukları dinsel yönelişlerindeki sağlamlık ve süreklilik ölçüsünde öbür dünyalığını takdis etmişlerdir. Dünyevi kökenli olsa da,kişisel karakteri betimlenen gerçek erdemler olarak sebatkarlık, çalışkanlık, tutumluluk ve dürüstlük gibi saygınlık uyandıran halleriyle,iş adamlarının ticari hedefleri ile yöntemleri,haklılık kazanmıştır. (Schneider H.W. , 1982 ; 94)

SANAYİ DEVRİMİ SONRASINDA ESKİ AHİT YORUMLARI

Yeni sanayileşme akımının merkezi durumundaki İngiltere'de, sanayi şirketlerinin sermayeye duydukları gereksinim içinde,kazançtan ayrılan pay şeklindeki faizin Tanrı iradesine aykırı gelmediği inancını benimsettirmek gayesiyle kalvinizm büyük önem kazanmıştı. Böyle olduğu halde,dayandığı temel olarak maziye karışan, geçim için fakirin aldığı borçtan faiz ödemesini yasaklayan Tesniye'deki emirleri yeniden diriltme eğilimi başgöstermiştir. (Sears D. , 1998 ; 32)

“Tarafsız her hangi bir kimse, 'düşmanlarınızı sevin, onlara iyilik edin,hiç ümidiniz olmasa dahi borç verin,Tanrı nasıl merhametli ise siz de öyle merhametli olun' gibi İsa'nın sözlerinin yanı sıra;Tevrat'taki 'para faizi olsun,zahire faizi olsun,ödünc verilen her şeyin faizi olsun,faizle kardeşine ödünç vermeyeceksin' ifadesini okuması halinde,İsa'nın bütün çeşitleriyle faizli borcu knamak gibi bir niyetinin olmadığı,sonucunu çıkarabilir.

Doğal hukuk tarafından açıkça yasaklanmış olsa dahi, 'yabancıya faiz karşılığı borç verebilirsin,onu sıkıştırabilirsin' ifadesiyle,İsraililere tanınan faiz serbestisine karşı İsa,'hiç ümidiniz olmasa dahi,borç verin' demiştir. Çünkü Tanrı,adaletsizliği ve haksızlığı asla onaylamaz ve kesinlikle düzen altına almaz.” (Sears D. , 1998 ; 35)

İlahiyatçılar,Tanrı'nın kölelik ve cariyelik kurumunu kabul ederek haksızlıkları kutsadığı iddiasında bulunarak bunun aksini kanıtlama yoluna girenlere karşı, sağduyulu bir tutum takınmış olsalar dahi;skandala neden olacak tarzda verilen yanıtlar,kendilerinin sıkıntılarını açığa çıkartmakta,akla uygun kılınan Tanrı ve adalet düşünceleri ışığında itirazlarının haklılığını kanıtlamada yetersiz kalmaktadır. (Sears D. , 1998 ; 148)

Özellikle de , ortaya çıkan köylü ayaklanmalarının odak noktası,neredeyse tamamıyla İsraili tefecilere karşı kendisini göstermiştir. İsraililerin henüz tasarım halinde amaç edindikleri işlerini görmeleri için serbestçe bir araya gelmelerine kolaylık sağlamak gayesiyle Paris'de İsraili tanınmış kimseleri toplantıya çağırmıştı. (Sears D. , 1998 ; 152) Bu insanlardan on iki soruya yanıt vermelerini

istemmiş, sorulardan beşini ise eski dinsel metinlerin açıklaması oluşturmuştur. Tesniye'deki bu çift maksatlı öğretiyi tanınamayı sergileyen bir tutum içinde olmuş; İsraililerin ve Fransızların kardeş olduklarını bildirerek, klanlık duygularını terk etmelerini istemiştir. (Sears D. , 1998 ; 154)

Eski Ahit'de İsraililerin kendi aralarında verdikleri borçtan dolayı kardeşlerinden faiz almaması yasağına rağmen;İsraililerin dünyaya dağıldıkları andan itibaren etkili olan Talmud'un yasa yorumlarında, İsraililer arası faize izin verilmiştir. (Goodman L.E. , 1998 ; 185) Artık sonunda, milliyetçilik duygularının modern kavramsallaşması dönemecine girilmiş olduğundan, Tesniye'deki ayrımcı öğretinin reddedilmesine yönelik İsraililerin yönlendirilmesi de boşa çıkmıştır. Tesniye'deki *"kardeşinize para yiyecek ya da faiz getiren başka bir şeyi ödünç verdiğinizde , ondan faiz almayacaksınız ; yabancından faiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız"* (23:19-20) bu ifadelerle doğrudan ilgisi bulunan konularda şüphelerini bildirmişlerdir.

Maimonidyan yorumların tesiri altında kalarak İsraili olmayanlardan faiz talep edilmesini haklı bulmadıkları gibi,kişinin kendi kardeşinden faiz almayacağını bildiren vahiy kitaplarındaki ruhani konulardaki buyruklarına harfi harfine uyulmasını beklemişler. (Goodman L.E. , 1998 ; 187) Üstelik bu ulusalcılık yanlısı yorumcular,kalvinistlerin,(neshek) geçim gailisi içindeki fakirden alınan fazla paradır veya borcun sağladığı kazancı aşan aşırı miktardır şeklindeki tefecilik (neshek) açıklamalarını destekleme yönünde de her hangi bir gayret göstermemişlerdir. İmparatorun soruşturma kurulundaki araştırmacı ve komiserlerin düşmanca kurdukları tuzaklara düşerek,yabancılardan olduğu kadar kardeşlerden de faiz alınabilir,anlayışını benimsemişlerdir. (Goodman L.E. , 1998 ; 188)

"Tesniye'deki ifade (23:19-20),halen yanlış anlaşılmaya devam etmektedir. Tefecilik kazancı (neshek), kesinlikle,alınan fazla miktardaki faizi ifade etmemekte,tıpkı latince'deki foenus (faiz) gibi,yalın şekilde her hangi bir faizi kapsamaktadır. Tesniye'deki (23:19) ilk ifade,merhametliliğin pek çok hükümlerinden biri olarak dile getirilmiştir.

Nitekim,Eski Ahit,zamanının en insancıl metinleri olduğu için,bu güne kadar etkili olabilmıştır. Talmud, Eski Ahit'deki bu belirsizliğe tam bir açıklık getirmiş; kardeşler arası verilen borçlarda, yalnızca, geçim için muhtaç bir kimseye verilen borçtan dolayı faiz alınması yasaklanmıştır.

Talmud,daha asırlarca öncesinden sermaye riskini üstlenen ve kazanç getirme niteliğine de sahip bulunan, verilen ticari borçlar için faiz alınmasının gerekliliğini yasallaştırabilmiştir. Talmud'un yasası, birbirinden kopmuş ve ayrı diyarlarda yaşamaya mecbur tutulmuş İsraililerin öncü rol üstlendikleri ekonomik etkinliklerinde, aralarında haksızlığa ve geriliğe yol açmaksızın parasal ilişkilerinin düzenlenmesinde bir ölçü işlevini görmüş,böylece de kardeşlik bağının zarar görmesini önlemiştir.

İsrail halkı,Kudüs işgali ve tapınağın yıkılmasıyla başlayan elim olaylar sonrasında göçe zorlandığı ve dünyanın önemli ticaret merkezlerine yayıldığı zaman; kardeşler arası faiz yasağına uymanın olanağı kalmamış, kazanç getiren işlerde kazançtan faizin ayrılması kaçınılmaz olmuştur. Böylece Talmud'un hükmedici açıklamalarıyla dinlerine bağlı kalabilen İsraililer,diğer uluslardan gelen kimselere uyguladıkları faiz oranını, İsraili tüccar ve iş adamlarına verdikleri borçlara da işletmişlerdir." (Goodman L.E. , 1998 ; 193)

Diğer taraftan, ekonomik kazanç içinde vahiy metinleri farklı anlamda yorumlamaya başlayan İsraililer, sonunda hangi koşul altında bulunulursa bulunulsun, faizi borçtan saymış,ödenmesini de zorunlu görmüşlerdir. (Sears D. , 1998 ; 159) Tesniye'deki diğer ifade (23:20),çok dikkate değer bir şekilde devam etmekte; İsraililerin yabancılardan faiz almalarına izin verilirken dahi,bu miktarın aşırı olmasından söz edilmemektedir. Kaldı ki,Eski Ahit'in diğer metinlerinde arkadaşın nasıl yabancı haline geldiğinde,hangi koşullar altında kişinin İsrail ulusundan atılması gerektiğinden söz eden sayısız ifadelere rastlanılmaktadır. (Simpson A. , 1955 ; 21)

Musa,İsrailileri yabancılardan faiz almalarını yasaklayan akla uygun bir açıklama getirmiş değildir. İsraililerin o yıllardaki yurt arayışlarının neden olduğu sıkıntılı durumlarını araştıran kimseler;bu hükmün, haksızlıklara ve baskılara uğratılan bu ulusun yüz yüze geldiği sıkıntılarının bir sonucu olduğu kanısını edinmişlerdir. (Selberg W.U. , 1977 ; 83) Oysa ulusların, İsraililer üzerinden

haksız ve insafsız bir çıkar edinilmesinin, bu şekilde karşılığının çıkarılmasını hedefleyen yasal bir düzenlemeye bağlı kalmak gibi bir zorunluluğu da yoktur. Düşmanlık yapan ülkelerden menfaat sağlamasına olanak tanıyan yabancılardan faiz alınmasına izin veren bu hüküm; borçlanmanın geçim zahiresinde kullanarak fazladan borç yükü altına giren kardeşlerin birbirinden faiz almalarını, birbirlerini fakir duruma düşürmelerini yasaklamıştır. (Fenton R. , 1972 ; 261)

Aydınlanma çağının pek çok araştırmacısı, İsrail hukuğunun, faiz alınmasına kutsal bir yorum getirdiği düşüncesinden etkilenmiştir. (Simpson A. , 1955 ; 23) Maimonides'in Tesniye'deki bu metni zorlayıcı bir emir olarak okuduğuna hiç şüphe yoksa da, kendisinin bu konudaki görüşü, katoliklerin münzevi ilahiyatçılarından çok daha fazla İsraililere bağlayıcı bir hüküm getirdiği yönündedir. (Fenton R. , 1972 ; 262) Sonunda, dikkat çekici itirazlar gündeme gelebilmiş, İsraililer arasındaki tefecilerden ancak çok azı, Tesniye'nin bu duygusal tepkisine inançla uyabilmektedir.

Borçlanılan paranın ussal ve ekonomik kullanılması, her işletmenin en önemli sorunu haline geldiğinde, alınan borçtan en yüksek kazanç sağlama hedefi benimsendiğinde; parayı kötü kullanmanın sonunda uğradığı zararlar, kim olursa olsun, kendi hatasının veya yetersizliğinin bir sonucu olarak görülmüş; borçlandığı faizin ödenmesine de böylece haklılık kazandırmıştır. (Selberg W.U. , 1977 ; 115) Bu koşullar altında, karakter bozukluğu ve kötü alışkanlıklar içinde, borçlandığı parayı har vurup harman savuran bir kimsenin düştüğü iflas hali, faiz ödemesinden bağışlanarak ödüllendirilmemelidir. (Fenton R. , 1972 ; 269)

TEVRAT'IN KARDEŞ - YABANCI AYRIMINA SON VERİLMESİ

Tesniye'de sözü edilen yabancılardan faiz alınması iznini, Tanrı'ya olan inancının bir gereği olarak yorumlayan İsraililer; diğer bütün dinlerde az ya da çok derecelerde etkisine rastlanılan, cemaat içi davranış ile kendinden olmayana karşı takınılan tutum arasındaki farklılığı, böylece benimsemiş olmaktadır. (Cohen S.J. , 1973 ; 68) Halbuki, inanılan tek Tanrı evrendeki her şeyin ve bütün insanların yaratıcısı olduğu için; bu tek Tanrı inancının, beraberinde, tüm insanlara yönelik tek bir davranış biçimini hakim kılması, sergilenen davranış yönüyle dürüstlük ve adalet bakımından bütün insanlara eşit davranılması, insanlar arasında inanç temelinde haklı görülüşü dahi olsa bir ayırımın bulunulmaması gerekirdi. (Daniel Z. F. , 1999 ; 204)

İsrail halkının esas kurumları, sözü edilen ekonomi tiplerinden birincisine daha uygun gelmektedir. Tanrı'nın seçilmiş halkı inancını hisseden İsraililer, yeryüzünde tek bir ailenin çocuklarıymışçasına pekiştirilen bir ulus bilincine sahiptirler. (Dorff E.N. , 2003 ; 251) Her şeyin tek yaratıcısı ve sahibi olan bir Tanrı anlayışına göre oluşturdukları yasalar; bu tek Tanrıya olduğu kadar kendi aralarındaki bütün ilişkileri de tam bir düzen altına aldığı için, dinsel bir içeriğe sahip olduğu gibi bireyler arası davranışları düzenleme ve yargılama gücünü de kapsamaktadır. (Cohen S.J. , 1973 ; 88)

İsraililer birbirlerine kardeş olarak desteklemekle, birinin ihtiyaç duyduğunu diğeri elindekilerini vermekle yükümlü kılınmıştır. Her şeye kadir olan Tanrı, bu kardeşlik bilincini en katı emirleriyle bildirerek, İsraililerin Tanrısal kanun yapıcısı işlevine sahip bulunmaktadır. (Dorff E.N. , 2003 ; 254) Tanrı seçtiği bu ulusun inanan insanlarına yasaya uyma görevini yüklemekte, iradesini uygulayan kimseleri Tesniye'nin on beşinci bölümünde ayrıntısıyla açıkladığı gibi takdis de etmektedir. Yasaya uyma mecburiyetini getirmiş olmasıyla İsraililer arasında uyumu ve düzeni hakim kılmış olan Tanrı; en etkili birleştirici ve bağlayıcı bir güç olarak yasayı öne sürmesiyle de İsraililer arasında kardeşliğe özgü birliği de kurmuş, diğer uluslardan gelen kimselerle kaynaşmayı kesin olarak yasaklamıştır. (Daniel Z. F. , 1999 ; 207)

Diğer uluslardan olan herkesin birer inançsız ve ahlaksız olduğundan emin olarak nefret ve tiksinti duymakta; kendilerinden başka herkesi Tanrı'ya düşman olan ve dinlerini de hakir gören isyankarlar ve günahkarlar olarak görmektedir. (Dorff E.N. , 2003 ; 259) Bundan dolayı, evreni yaratmış Tanrı'ya tapınmış olmakla, Tanrı'yı kendi saflarında görmekte, dünyanın diğer insanlarından kendilerini ayrı ve seçkin kılmakta, diğer ulusların cansız işe yaramaz binlerce ilahıyla alay etme fırsatını bulmaktadırlar. (Daniel Z. F. , 1999 ; 208)

Diğer uluslardan gelen kimselerle ticaret yapmamakta, kabilenin prenslerinden en fakir insanlara varıncaya kadar herkes çobanlıktan geçmekte ve çiftlik işleriyle uğraşmaktadır. İsraililer arasında,taşınmalara karşı sürekli vazgeçme ve soğuk kalma imkansız olduğu gibi,borçları erteleme de oldukça güç görünmektedir. (Selberg W.U. , 1977 ; 124) Toprakların elden ele geçmesi Yubil hukuğuyla yasaklanmakta,tamahkarlığa ve harisliğe sebt azatlığıyla gem vurulmaktadır. Topluluğun tamamı kendisini zenginlerle bir tutan bir tür eşitlik anlayışıyla beslenmekte, bu ulus içinde dogmalarıyla ve tek Tanrı'ya inanmalarıyla asil olduklarına inanmaktaydılar. (Dorff E.N. , 2003 ; 261)

Bu cemaatçi yapı içinde aralarında faiz alınıp verilmesi tümüyle hukuk ve din dışı olduğu bildirilmekte, yabancılara özgü kılınmaktadır. Yasalarındaki vahiy gücü,emrin Tanrı'dan geldiği inancı, hukuğu din ile birleştirmekte,böylelikle de kardeşliğe özgü sevgi ve merhamete dinsel bir içerik katarak ilerletmektedir. (Selberg W.U. , 1977 ; 126) İlahi aklın açığa çıkmasıyla Tanrı yolu kesinlik kazanmakta,bütün bunların ötesinde,yabancılara ve garipleri de dikkate alan hukuki bir yapı oluşturulmaktadır.

Eğer yabancılara borç para verecek olurlarsa, sermayelerinin bir kısmını işletme hakkından yoksun kalma ya da kaybetme gibi tehlikelere uğrayacaklar, yerine aynısını koyabilmek için çok büyük sıkıntılara katlanmaları gerekecektir. (Shear E.M. ; Chaim M. , 1998 ; 26) Bu nedenle,yabancılara verdikleri borçlarda çıkarıcı ve fırsatçı olmalarına izin verilmiş,parayı kullanma rahatlığının karşılığının ödenmesi de zorunlu görülmüştür. Benzeri şekilde, yabancılardan faiz almalarına izin verildiği için,sebt yılı bağışlamalarına veya yubil kurtarışlarına,yabancılara katmamışlardır. (Selberg W.U. , 1977 ; 134)

İsraililere yabancılardan faiz almalarına, iyeliklerini satışa çıkartarak sürekli artan alacaklarını tahsil etmelerine izin verilmiş olmakla; inançsızlıklarından, yasaya uymaz hallerinden ve Tanrı'ya düşman olmalarından dolayı,hiçbir adaletsizlik görülmemekte ve haksızlık yapıldığı duygusuna da kapılmamaktadır. (Dorff E.N. , 2003 ; 126) Nitekim, tefecilik İsraililere yasak kılındığı andan itibaren,verilen borca karşılık faiz isteminde bulunulması,hukuksal içeriğiyle de suç olarak kabul edilmişti. (Shear E.M. ; Chaim M. , 1998 ; 35)

Oysa İsraili olmayan yabancılardan faiz alınması, yabancılara verilen borcun geri ödeme riskini üstlenilmiş olması dolayısıyla adil kılınmış ve eşitliğe uygun görülmüştür. (Dorff E.N. , 2003 ; 137) Halbuki riskin karşılığı ve yoksun kalmanın bedeli olan bu tutara,günümüz lisanında faiz denilmektedir. Bundan dolayı vahiy yazıları , en az eziyet ya da gerginliğe uğramaksızın kolaylıkla tarafları razı edecek yolu önermektedir.

Ülkelerinden çıkmak zorunda bırakılan İsraililer, gittikleri her yerde yasaya bağlı kalmaları sayesinde ulus olma bilincini korumuşlardır. Özellikle de,1806 yılında toplanan din kurulu Sanhedrin'in, İsrailiyi ülkesinin bir yurttaşı olarak tanıyan diyarlarda,İsrailiyi,oradaki halkın insanlarıyla kardeş olduğunu ilan etmesi,çok önemlidir. (Shear E.M. ; Chaim M. , 1998 ; 39)

İlk olarak,Titus'un Kudüs'ü işgal etmesiyle birlikte, Musa'nın dinine bağlı kalanlar kendi aralarında toplanmaya başlamışlardır. Oluşturulan bu büyük Sanhedrin içinde,dini kavramlardaki bilgeliklerine güvenilen kimseler belirli sorunlarla ilgili görüşlerini açıkladılar. (Dorff E.N. , 2003 ; 150) Verilen yanıtlar ilahiyat algılayışlarından veya öğrenmelerinden meydana gelmekte;bu nedenle de,dinsel kurum ile hukuğunun biçimlenmesinde etkili bir güç özelliğini taşımaktadır. Musa'nın temel karakterini oluşturan İsrailiyi seçkin kılma ve etrafı çevrili düşmanca niyetlerden koruma emeli,İsraililerin dünyanın dört bir köşesine dağıldığı ikinci göç hareketiyle birlikte,kendisini daha çok hissettirmiştir.

Ancak,dağıldıkları ülkelerin yasalarına bağlı kalan ve ekonomik etkinlikte de öncü işlevini üstlenen İsraililer;var olan koşullara kolaylıkla uyum sağlamış, günün gelenek ile göreneklerine aykırı bir tutumla asla dikkatleri çekmemiştir. İsrail kurulunun toplanmasıyla birlikte,Sanhedrin,Fransız ile İsrailinin kardeş olduğunu açıkça bildirmiştir. (Goodman L.E. , 1998 ; 72) İsraililere yurttaşlık haklarının tanındığı,barınmasına ve iş yapmasına izin verildiği bütün ülkelerdeki halkların insanlarıyla kardeş olduğunu açıklayan bu bildiri;vahiy kitabının dayandığı geçim için fakire verilen borçtan faiz alınmaması yasağında da uyulması istenmiştir. (Dorff E.N. , 2003 ; 153)

Musa şeriatı bu sınırlar dahilinde geçerli kılınmış, İsraililerin davranışlarının yasaya uygunluğuna çok büyük bir özen gösterilmiştir. İsraili bulunduğu her yerde, o ülkenin bir yurttaşı olması sıfatıyla, oradaki insanlarla kardeş olduğunun bilincine varmak istemiştir. Çeşitli dönemlerde bazı ülkelerin yasalarıyla zulme uğradıkları, çok kötü muamele görek yabancı sayıldıkları da olmamış değildir. (Simpson A. , 1955 ; 84)

Bu gibi durumlarda, İsraililerin ekonomik etkinlikten uzak tutulmuş olması, yasa dışı olarak görülen faiz işlerine yönelmelerinde zorlayıcı bir etken olarak rol oynamış, dinsel yasamanın sağladığı hoşgörü sınırlarında işlerini devam ettirebilme hakkına sahip olabilmışlerdir. (Dorff E.N. , 2003 ; 159) Bu sınırlar içinde kalan İsraili, Sanhedrin tarafından düzenlenen kurallara uygun olarak işini sorgulamakta, uyanklılık ve faizcilik sisteminin bir uzantısı olarak da görülen spekülasyon alışkanlığını devam ettirme olanağına kavuşmaktadır.

“İsrail halkının haklarını geri iade etmemi önleyenn durumlara karşılaşmaktan, son derece endişeli ve üzüntülüüyüm. Tek kelimeyle demek istiyorum ki; İsraili için Fransa’yı Yeni Kudüs yapmak ve bu başarılı insanlara iş yapma olanağını sağlamak azmindeyim.” (Dorff E.N. , 2003 ; 162)

FAİZ , TEFECİLİKTİR , DEĞİLDİR TARTIŞMASI

Avrupa’da faizin, sermayenin bir geliri olarak kabul gördüğü dönemlerde dahi; her şeyin karşılığının Tanrı tarafından verilmesini esas alan ve öğüt veren düşünürlere rastlanılmaktadır. (Hawawini G.A. , 1980 ; 101) Tesniye’nin orta çağ ilahiyatçıları ve hukukçuları tarafından yorumlanmasına karşı J. Calvin’in aldığı ödünçle kazanç sağlayan zenginin borçlandığı zengin olmayan kimseye faiz ödemesinin haklılığını içeren görüşleri , çağdaşları üzerinde çok etkili olmuştur. (Bieler A. , 1964 ; 18)

‘Eski Ahit’de sözü edilen bütün siyasal ve ayinsel düzenlemelerin, yasa hükmünü içeren emirlerin ; aslında, yalnızca İsrailiyi ilgilendirdiği, öne sürülmüştür. Tanrı’nın, İsrailiye, haksız olarak bildirdiği bir işi yapmasına izin vermiş olmasının düşünemeyeceğini bile, bu saygıdeğer insana anlatarak ikna etmek istedim. Tanrı’nın yasalarına İsraililerin uymamış olmasının, Tanrı’yı hoşnutsuz kıldığını, Tanrı’nın o çok şiddetli adaletinin yakın olduğunu söyledim.’ (Hawawini G.A. , 1980 ; 103)

Gelenekçi kanat, tefecilik işlerinden sakınmanın kurtuluşun koşullarına sahip olmak demek olduğuna inanılmıştır. (Simpson A. , 1955 ; 32)

“Yazıklar olsun, o binlerce İngiliz hristiyanına ki, ailelerinin geçimlerini faize verdikleri paralarla karşılamaktadır. Haram kazançla ailesini geçindiren bu insanı, toplumumuzda kutsamayalım, dürüstlükten hiç nasibini almadığı için cemaatimizden onu atalım ve hepsini hiç çekinmeden aforoz edelim. Kurtulanlardan olamayacağı, açıkça kendisine hissettirelim.

Dürüst bir şekilde çalışarak, sevgi ve şefkat içinde davranarak yürütülen işten çıkarılan nafakadan tamamıyla farklı olan, zahmetsizce kazançlı çıkan uğraşlar, kurtuluş yolundaki neslimize, en öldürücü darbesini indirmektedir. Tanrı’nın lütfuna, ancak zahmetli işlerle nail olabiliriz; sadece disiplinli ve düzenli bir hayat içinde daima dürüst ve özdenetimli kalarak kendimizi günahkarlıklardan koruyabiliriz.” (Simpson A. , 1955 ; 33)

Faizi bütün çeşitleriyle tefecilik olarak gören anlayışın istemleri, Luka’daki (6:27-38) ifadeler üzerine kurulmuştur. Bu ifadeler içinde , özellikle , *“düşmanlarınızı sevin , hiçbir karşılık beklemezsiniz ödünç verin”* (Kutsal Kitap , 2004 ; 1341) görüşü , faiz karşıtlarının temel dayanağı haline gelmiştir.

“Şayet, düşmanlarınızı sevin ve hiç ümidiniz olmasa da ödünç verin sözü bir şeyleri ifade ediyorsa, ki gerçekten pek çok şeyi anlatmaktadır; faizden olduğu kadar, faizin çekiciliğiyle oluşturulan sermayeden de hepimizin sakınması gerekmektedir. Tefecilik konusunu gerektiği gibi irdeleyebilmek için, ilk hristiyanların buldukları özel ortamın uygun şekilde aksettirilmesi gerekmektedir. Bu

nedenle,ilk hristiyanların yaşama tarzının anlaşılmasında,uygulamada çok titiz oldukları ahlaki terbiyeleri anahtar rolünü oynayacaktır.

İlk dönemlerdeki hristiyanlar,en çetin sınavlardan ve deneyimlerden geçmişler,en tehlikeli kederlere uğramışlardır. İsraililer ve uluslar tarafından zulme ve acılara maruz kalmışlar,ana yurtlarını terk etmeye ve hiç görmedikleri o diyarlara göç etmeye zorlanmışlar,en acınacak ortamlar içine sürüklenerek ezilme çekmişlerdir. Bunca keder ve ıstırap içinde dahi,dünyaya insanlık için en iyi sayılan ruhu aktarmada kararlı olan bu ilk hristiyanlar,böylece dinlerini ihya etmişlerdir.

Gittikleri her yerde dürüstlük içinde kalarak bütün insanları sevmelerini öğütleyen bu kişiler;sevgi ve dürüstlük duygularını en hararetli şekilde uyandırmışlar, en güçlü ifadelerle de insanlık ve merhametliliğin ilkelerini öğretmek istemişlerdir. İlk hristiyanlar,sayıları ne kadar artarsa artsın kendilerini daima tek bir bedenmiş gibi görmüşler,sevgi ile faizin birbiriyle asla uzlaşamaz ve bir arada bulunamaz aykırı haller olduğunu açıklamışlardır.

Kıscacı,kurulan bu sevgi ailesinin çocuklarına, tamahkarlık ve harislik duygularının bir sonucu sayılan faizi yasaklamışlardır. Bu dünyanın siyasal bağlantıları veya çıkarlarıyla kaynaşıp barışmaksızın,yapılan her iyiliğin karşılığının bu dünyada değil,ancak göklerdeki Tanrı krallığında ödüllendirilmesini dilemişlerdir.” (Simpson A. , 1955 ; 39)

Faiz ile dinsel dürtüler giderek birbirine karıştırılmakta , faiz karşıtı eğilim içinde gerçekte bu dünyanın reddi güdüsü öne çıkartılmaktadır. (Hawawini G.A. , 1980 ; 127) Akıl ve gerçek dışı bir eğilimle zihinler karıştırılmaktadır. İnsanların kendilerini bu sevgi ailesinin birer çocukları olarak görmeleri şart koşulmakta , karşılığını ummaksızın borç vermeleri özendirilmekte , ödülünü göklerden umut etmesi istenmektedir.

“Örneğin bu ülkede,hepimiz hükümetin çıkardığı yasaların hakimiyeti altında yaşamımızı sürdürmekteyiz; hepimiz,bu yasama gücü sayesinde,haksızlıklara ve zulme uğramaktan kendimizi korumaktayız. Ticaret,çok geniş kapsamda sürdürülmektedir;sayısız nedenle ve fırsatlarla,mal alıp verilmesi ve kazançların sağlanması, kaçınılmaz olmaktadır.

Ticarette talih son derece iyi giden bir tüccar, paranın sağlayacağı kazançların daima farkında olduğundan, verilen paraıyla bir fırsatın veya şansın devredildiği bilincine çoktan erişmiştir. Tüccar yalnızca emeğinin ve fırsatları kollayan dikkatinin semeresini görmemekte,bütün bu tasarılarına gerçeklik kazandıran parasının gücüyle sonuca ulaşmaktadır.

Doğal olarak,kendi nesline gelecek hazırlama gayreti içinde kalarak,sermayesini özenle oluşturmakta; aynı ticaret ruhuna sahip olan kimselere verdiği borç sırasında,faiz hesabını rahatlıkla yapabilmektedir. Bu eğilimi kaygıyla karşılayanlar,o dinde dahi bulunmaktaydı. Korkarım ki,göklerdeki Tanrı diyarına katılma ümidi,pek çok kimsenin faizle birlikte oluşturduğu sermayesini de kaybetmesine neden olacaktır.” (Parker T.H.L. , 1971 ; 204)

Özellikle de,on yedinci yüzyıl İngiltere’sinde, kredinin iş etkinliği üzerindeki büyük önemi fark edilir bir hale gelince;kredinin bir bedeli ve çekici gücü özelliğindeki faiz ödemelerinin haklılığı ve gerekliliği de yadsınılamaz olmuştur. Diğer bir deyişle,Tesniye kadar, Luka’daki ifadeler de,günümüz ekonomik ilişkilerine uyarlanamamaktadır. (Parker T.H.L. , 1971 ; 205)

J.Calvin’in iddiasına göre,İsa’nın vaazları kendi görev sınırlarını fazlasıyla aşan bir içerik taşımaktadır. Özellikle de,fakirlerle ve düşünülerle çok yakından ilgilendiği için,faizin yanı sıra sermaye oluşumu gibi konuları hiç dikkate almış değildir. (Bieler A. , 1964 ; 41) On sekizinci asır İngiltere’sine asla uygun gelmeyen ‘varını yoğunu sat,hepsini fakirlere dağıt’ (Kutsal Kitap , 2004 ; 1287) gibisinden emirleri vermiştir. Kurtuluş için yapılması gereken tek şeyin,bu dünyanın bütün iyeliklerinden ve gailelerinden sıyrılarak Tanrı yolunda yürümesi istenmiştir. (Hawawini G.A. , 1980 ; 136)

Diğer taraftan Yeni Ahitteki talant meselini yeniden okunmuş ve irdelenmiş, burada çok geniş kapsamlı düşüncelerin bulunduğu kanaatini edinilmiştir. Ayrıca, Yeni Ahitteki , “İsa,Tanrı’nın mabedine girdi, mabette alışveriş yapanları dışarı attı;sarrafların masalarını ve güvercin satanların

işkencelerini devirdi. Onlara, 'benim evime dua evi denilecektir diye yazılıdır, fakat siz onu haydut ini yapıyorsunuz, mabette kendisine körler ve topallar geldi, İsa onları iyi etti' (Kutsal Kitap , 2004 ; 1224) gibi ifadelerden faiz karşıtı sonuçlar çıkarılmıştır. İsa'nın , tefecileri ve hırsızları dua yerinden çıkartarak , yoksulların mabede dua için alınmalarını istemesinden , tefecilik karşıtı fikirlerin geliştirilmesine dayanak oluşturulmuştur. (Murray J. , 1960 ; 16)

Bu olaydaki İsa'nın öfke ve kızgınlığının nedeninin, tapınak içinde alış veriş ile borç para işlemlerinin yapıyor olması olduğundan ; sonradan hakir insanların uğraşısı olarak görülen ticaretin yararsızlığı kanaatinin edinilmesine , başkasının ürettiğinden kazanç sağlanması şeklinde değerlendirilmesine, namussuzluğa ve sahtekarlığa ortam hazırladığı için de baskı altında tutulmasına yol açmıştır. (Murray J. , 1960 ; 17) Ticaret ile tefecilik, kutsal sayılan işlerin dışında tutulmuştur. Tefeciliğin kesin bir şekilde men edilmesi, yalnızca, fikirlerin baskı altında tutulmasını önleme gayesini taşımaktadır.

Şayet, Eski ve Yeni Ahit'deki bütün ifadelere gereken önemi verecek şekilde bir bütün olarak irdelenecek olursa , faiz karşıtı eğilim haklılık kazanacaktır. Verilen borcun geri istenmesi dahi , komşuluk sevgisine aykırı görülecektir. (Murray J. , 1960 ; 18) *"Komşunu kendin gibi seveceksin, kendine olmasını istemediğin hiçbir şeyi komşuna reva görmeyeceksin , kendine olmasını istediğin şekilde komşuna davranacaksın"* anlamını içeren altın kurala daima uyulması gerektiği sonucuna varılabilir. İnsanların kendi aralarındaki bütün ilişkilerine, eşitlikten kaynaklanan bir adaletin gözetilmesinin şart olduğu kanısı edinilebilir.

"Burada sonuç olarak, yapılan bir işin meşruiyetine karar vermede, bu altın kurala uygunluğundan emin olunması büyük önem taşımaktadır. Yapılan iş, devlete yararlı mıdır, bunun tarafı durumundaki bireylerine hayırlı mıdır, topluluk bundan hoşnut kalmış mıdır şeklindeki sorulara, altın kurala göre verilecek olumlu yanıt, bunun dinen uygunluğunun onaylanması anlamına gelmektedir.

Yanıtlar olumluysa, eylem hoşgörü sınırları içinde kalmakta; eşitlik ve adalet ölçülerine uygun görülerek eylemine izin verilmektedir. Gerçekten de, çeşitli uluslarda çıkan tefecilikle ilgili yasalara şöyle bir bakıldığında, tüm aleyhte düşünce ile yargıların, kamu yararı ilkesine göre oluşturulmuş olduğu sonucuna varılması olanaklıdır. Tefeciliğin iyelik gaspına ve düşkünlüğe yol açtığı, fakirden alınan faizcilik özünü inilmesi durumunda; artık tefeciliğin toplum hayatına zarar veren, haksız kazanç yolu haline getirilerek adalet duygusunu zedeleyen bir sonuç verdiği bu gibi ülkelerde, yasaklanması da kaçınılmaz olur.

Artık bu gibi ülkelerde, borçlanmayla kazanç sağlanıp artan kârdan fakire bir pay verme haklılığı ve gerekliliği yok olur, yararlılığın yerini haksızlık ve ıstırap alır. Haksızlığa ve ıstıraplara neden olmadığı sürece, borçlanmalarda faiz, hoşgörülebilir. Aldığı borçla iş kuran veya genişleten zengin, tasarruf sahibine ödediği faiz, girişimciye yeterli kar payını sunduğu sürece yararlıdır, hayırlı sonuçlara yol açmaktadır.

Ancak, aşırılığa kaçılmaması için düzen altına alınmalı, borçlanmaya ödenilecek faizin kesinlikle bu borç paranın yaratacağı kazancı yutmamasına özellikle dikkat edilmelidir. Halkın küçük birikiminin son derece fazla olduğu, bu tasarrufların şirket sermayesi haline dönüştürülmesinin kaçınılmaz bir hal aldığı İngiltere'de; iş adamlarına verilen borçlarda faizin ödenmesi, kârdan böylelikle tasarruf sahiplerine de bir pay çıkarılması ve bunun belirli bir oranla garanti edilmesi kaçınılmaz olur." (Murray J. , 1960 ; 24)

Mevcut şekliyle faiz karşılığı borçlanmaların ; fakir üzerinde bir baskı kurmadığı , borç yükünü aşırı şekilde ağırlaştırarak iyelik gaspına yol açmadığı , adil fiyat temeline göre işe için borç alınmadığından haksızlığı ve haram kazancı içermediği , topluma zarar ve ıstırap vermediği , doğasına ve hukukuna aykırı gelmediği , devlet yasalarına göre suç sayılmadığı sonucuna varılabilir. (Jeremy D.J. , 1988 ; 163) Tüm bu nedenler dolayısıyla, iş etkinliğinde kullanılan borç para için ödenilmesi zorunlu ve haklı görülen güvenceli gelir niteliğindeki faizin; vahiy metinlerce yasaklanmadığı ve kilise babalarının da kınanmadığı kanaati edinilmiştir. (Murray J. , 1960 ; 54)

"Bu ulusta faiz karşılığı borç verme işleri, böyle bir hukuksal yapı içinde, tüm yönleriyle yararlı olduğundan, toplumun gelişmesi ve sağlıklı kalması bakımından da son derece kaçınılmaz bir

uygulamadır. Ticari etkinlikte çok ileri gidilmekte, alınan paradan yüksek kazançlar çıkarılmaktadır. Artık paranın elde boş tutulmasının bile, yoksun kıldığı kazançları ölçüsünde, bir bedelinin bulunduğundan söz edilir olmuştur.

Borç veren kişinin, iş etkinliğinde sağladığı kazanç artışı dolayısıyla, kazançtan pay alma güvencesi anlamına gelen faizle ödüllendirilmesi, adaletin olduğu kadar vicdani ahlakın da bir gereği olmaktadır. Nitekim, faiz, kredinin ruhu olduğu gibi; kredi de, üretim ve ticaret olmak üzere bir bütün olarak ekonomik girişimin özü ve ruhudur.” (Murray J. , 1960 ; 57)

On yedinci yüzyıl Avrupasında bile, Eski ve Yeni Ahit'deki faiz yasağının, herkes ve her koşul için geçerli olduğunu savunanlar yok değildir. Yararcılığın ve ticari çıkarıcılığın sözcülüğünü yapanlar da vardır. (Roover R. , 1974 ; 93) Eğer verilen borç ile daha fazla kazançlara ulaşıyor ve daha yüksek iş olanaklarına kavuşuluyorsa , borç alan girişimcinin, kazancından alacaklısına bir pay vermeyi garanti etmesinin dine aykırı gelen bir kötülüğü içermediğini açıkça savunanlar çoğunluktadır. (Jeremy D.J. , 1988 ; 167) Böylece , borcun ana para ve faiz olmak üzere iki kısma ayrılmasını eleştiren , zamanının ekonomik ortamından kopmuş bağınaz kimselerin karşısında faizi gerekli gören bir aydın kesim oluşmuştur.

Vahiy metinlerin her zaman ve her yerde geçerli olduğunu ısrarla savunanlar da yok değildir.

“Kutsal metinler, yalnızca, fakirler üzerinde baskı kurulmasını önlemek, haksızlıkla arttırılan borç yükü sonucunda iyelik gaspına engel olmak için faizi yasaklamamıştır. Faizin özünde haksızlık ve onursuzluk bulunduğu için faize yasak getirmiştir.

Bu nedenle de, faiz alanın veya verenin, fakir ya da zengin olduğuna bakılmaksızın; borçlanmayla bir kazanç sağlanılıp sağlanılmadığı gibi sonuçlarını hiç önemsemeksizin, faiz oranının borç paranın sağladığı kazanç düzeyini aşırıp aşmadığını da hiç dikkate almaksızın; kutsal metinlerin ruhu, verilen borç karşılığında fazladan yapılan her ödemeyi kınamış, haksız bulmuş, bütünüyle de yasaklamıştır.” (Roover R. , 1974 ; 97)

Sadece Tesniye'deki, 'para faizi olsun, zahire faizi olsun, faiz karşılığı kardeşine ödünç vermeyeceksin' (Kutsal Kitap , 2004 ; 248) ifadesi; faizin, esas içeriği dolayısıyla kötülük ve günahkarlık olduğu yargısına haklılık kazandırmaktadır. Tesniye'deki bu metni ayrıntısıyla irdeleyen bazı ekonomistler , bu dünya yaşamından kopup uzaklaşarak diğer kâmlığın gerekmediği sonucuna varmışlardır. (Jeremy D.J. , 1988 ; 169) Önemli katolik ilahiyatçıları , tefecilik ile faizi birbirinden ayıran bir anlayışa sahiptir.

Vahiy hükümlerini , geçim galesiyle fakirin aldığı borç dolayısıyla kurulan baskı sınırlarında geçerli kılarak tefeciliğin kınanmasına taraftar olmuşlardır. Bunun dışında kalan, kazanç sağlayan borç nedeniyle zengin iş adamının ödediği faizi meşru ve haklı görmüşlerdir. (Tuttle R.G. , 1978 ; 61)

Yine de, ülkelerin kendilerine özgü ekonomik koşulları, insanların faize olan bakış açılarını etkilemiş olabilir. Borçlanılan paradan bir kazanç elde edilmesi veya tüketilerek harcanıp yok edilmesi, kullanım maksadına ve harcayan kişinin toplumsal konumuna bakılarak irdelenen tarihsel koşulların dikkate alınmasını gerektirir. (Tuttle R.G. , 1978 ; 64)

PARANIN KAZANÇ MAKSATLI KULLANIMI

Paranın kullanılış biçimi açısından, ekonomik yapı üç temel tipte incelenebilir. Şayet bir ülkede veya hukuksal yapılanmada faiz gelinine hiç yer verilmemiş, yasaklanan suçlar içinde görülümüşse; böyle bir yargılamaya göre, borçlanmadan elde olunan bütün kazançlar tefecilik olarak görülerek, günahkarlığın ve kötülüklerin başı olarak tanıtılacak, böylelikle de her yönüyle yasaklama yoluna gidilecektir. (Roover R. , 1974 ; 98) Bir başka ülkede, tefecilik, paranın sağladığı kazançlar dairesinde ayrıntısıyla irdelenmekte, denetim altında tutularak, alınmasına düzen verildiği ölçüde kanuna aykırı görülerek suç kapsamına da alınmaktadır. (Wauzzinski R.A. , 1993 ; 142)

Faiz, oranına ve maksadına göre uygun bir şekilde düzen altına alınmış bulunduğundan; bir taraftan tefecilik önlenir, haksızlık ve aşırılıklar yasaklanırken; diğer taraftan da, sağladığı kazançtan

makul bir oranda faizin ayrılması adil ve yasaya uygun kılınmıştır. (Tuttle R.G. , 1978 ; 65) Üçüncü ve son ekonomi tipinde ise, borç verilecek paranın son derece kıt olması ve paraya duyulan istemin de yüksek olması nedeniyle, faiz düzeyi serbest bırakılmış olabilir. Bu koşullar altında, faiz alınması, evrensel düzeyde para arz ile talebinin etkisine bırakılmış olabilir. (Roover R. , 1974 ; 103)

On sekizinci asır Batı düşünürleri, dogmaların biçimlendirici etkilerinden zaman içinde çekip kurtararak, bireyin akıl ve iradesini ön plana çıkartmaya yeltenmişlerdir. (Jeremy D.J. , 1988 ; 205) Aynı sebep dolayısıyla, ticari bir topluluk içinde faiz karşılığı borç para verilmesini yasaklayan veya kınayan uygulamalara çok ender rastlanılmıştır. Faiz oranının sabit kılınması yasası bile, İngiltere’de, tamamıyla serbest bir şekilde çıkarılmıştır. (Tuttle R.G. , 1978 ; 69)

Bazı ilahiyatçılar , kâr oranına uygun şekilde faiz oranının belirlenmesinde ısrarlı olmuşlardır. Bu çözümün bir tek amacı vardır, kârın olmadığı bir dönemde, borçlanılan paraya faiz ödemesi de olmayacaktır. (Roover R. , 1974 ; 112) Ancak bu çözüm, faizi kâr ile özdeş kılmıştır. Faizin önceden belirlenen güvenceli bir geliri olma özelliğini içermesine karşın, kârda belirsizlik ve sınırsızlık bulunmaktadır. (Wauzzinski R.A. , 1993 ; 148)

Zira , artık ilahiyatçılar , bütün borçlarda faizin yasaklanmış olmasının , ticaret topluluğunun işleyişi üzerinde kesin yıkıcı etkisini göstereceğinin farkına varmışlardır. (Davies A.T. , 1946 ; 22) Nitekim , J.Calvin’in öğretilerine bağlılık duyarak tefecilik sorununa bakış açısını kesin şekilde benimseyerek kutsallığını ilan eden düşünürler de yok değildir.

“Doğal hukuğa uyulmasını engelleyici hiçbir akli selim düşünce ileri sürülemezdir. Paraya çevrilebilir diğer mülklerde olduğu gibi, faiz karşılığı borç verilmesini önleyici sınırlar açıkça bilinmektedir. Tesniye’de bildirilen bu sınırlar içinde kalan yasaya hiçbir kimsenin itiraz edecek hali yoktur.

Kaldı ki, Tesniye’deki pek çok ifadenin yalnızca İsrailileri kast etmekte olduğu, bu ulusun sivil ve siyasal hukukunun önemli bir parçasını oluşturduğu, iyeliklerin ulus içinde dağılımı sırasında adaletin ve eşitliğin gözetildiği, herkesin görüş birliğine vardığı eğilimleridir.

Tesniye’deki bu hükümlere göre yasallaşan, kadın mirasçıya kendi kabilesi içinde evlenme zorunluluğunun getirilmesi, çocuksuz olarak dul kalmış bir kadının kocasının erkek kardeşiyle evlendirilmesi, tüm iyeliklerin ilk sahiplerine geri dönüş yapmasının sağladığı ve borçların tamamının silindiği yubil yılının hukuki bir içerik kazanması vs., şeklindeki düzenlemeler; İsrail ulusunun dışında hiçbir toplulukta uygulanmış değildir. Oysa Tevrat’la birlikte bütün Eski Ahit, hristiyanların kutsal kaynağı olarak daima itibar görmüştür.” (Davies A.T. , 1946 ; 23)

Böyle bir yorum , her türlü tartışmanın ötesinde doğru bir düşünce temelini dayanmaktadır. Tefecilikle ilgili bu tartışmayı, İsraili olan veya olmayan şeklindeki bir ayrımın temelini dışına çıkartmış; hukuk tarafından güçle kabul edilebilen, ulus içinden olan veya dışından gelen insan ayrımıyla, ilahî yazarın, ahlaki ve evrensel yükümlülüğünün bir tasarımı gerçekleştirilmiştir. (Davies A.T. , 1946 ; 26)

Bu gibi duyguları yorumlayan bir diğer ünlü düşünür, Jeremy Bentham (1748-1832) da; bir kimsenin borçlanmayla ilgili anlaşmalarını kendi ödeme koşullarına göre düzenleme hakkının, hür iradeyi esas alan İngiltere’de bile sınırlandırılmakta olduğuna dikkatleri çekmiştir. ‘Tefeciliğin Savunulması’ (1819) isimli kitabında, bireyin akıl ve iradesini ön plana çıkartmıştır. (Tuttle R.G. , 1978 ; 67)

“Tefecilikle ilgili şahsi görüşünün benimsettirilmesi için şunları öğüt vermekteyim. Kişiliği olgunlaşmış, zihni de iyi ile kötüyü ayırt edebilme becerikliliğine kavuşmuş hiçbir kimse, ödeyemeyeceği bir borcun altına girerek kendisini mahvetmeyecektir. Faizli borcu kapatmak uğruna dahi olsa, faizli borç alıp, faizle borcu daha da büyütme yoluna gitmeyecektir. Bilinen bir atasözü, büyük yol gösterici işlevini gösterecektir; borçla borç kesinlikle ödenmez.

O zaman, insanı kendi haline bırakalım, ondan akıl gözlerini açık tutmasını isteyelim, kendi koşullarına uygun düşen serbestçe karar almasına yönlendirelim. Herkes kendi durumunun farkında

olarak,kendi çıkarını korumanın ve arttırmanın bilincine vararak,bu gibi borç sözleşmelerini bağtlayabilecektir.

Parayı eline geçiren bir kimse,sağladığı kazancın yanında gerektirdiği bir bedelinin de olduğunun bilincine vararak,tamamıyla akılcı ve ekonomik bir şekilde parayı işinde kullanmasını bilmelidir. Yükümlü olduğu bedelini aşan kazanca ulaşamayan,borçlanma yükümlülüğünün sonuçlarına katlanmaya da hazırlıklı olmalıdır. (Tuttle R.G. , 1978 ; 70)

J.Bentham'ın bu önermelerinin benimsenmesi halinde,borç para vermeye ilgili bağlı kalınan ilahi emirlerin bir kenara itilerek,kişinin akıl ve iradesi ön plana çıkarılacaktır. On dokuzuncu asır içinde dahi, Roma hukuğu tarafından yasallaştırılan faiz hükümlerini reddeden ve vahiy metinlerinin geçerliliğini her koşula hakim kılmak isteyen düşünürlere rastlanılmıştır.

S O N U Ç

Batıdaki faiz tartışmalarının odak noktasını , Tesniye'deki yabancı-kardeş ayrımının hristiyan dünyasındaki durumu oluşturmuştur. Ancak dünyanın dört bir yanına dağılmış ve buldukları yerlerde ekonomik etkinlikte öncü işlevini görmüş olan İsraililer;kendi dinlerini koşullara uyarlamayı başarmış,yabancı ülkelerin insanlarıyla kendilerini kardeş ilan etmiştir. Bununla da kalmamış,kendi aralarındaki borç işlemlerinde de faiz alınmasını haklı ve meşru görmüşlerdir.

Bütün çeşitleriyle faizin tefecilik sayılmasının kökeninde,orta çağın adil fiyat teorisi yatmaktadır. Nasıl ki tüccarın bir malı ucuza alıp pahalıya satması adalete aykırı görülmüş,ticari faaliyet değer yaratmayan verimsiz bir uğraşı olarak horlanmışsa,paradan para kazanma yoluna giden tefeci de,paranın kısırlığına ve sadece değişimdeki aracılık işlevine rağmen,borçlanmalarda süreye bağlı olarak daha fazla alacak talebinde bulunması,o ölçüde haram sayılmıştır. Çünkü ticari kazanç da,tefecilik kazancı da eşitliğe aykırıdır. Ürünler ne ucuza ve ne de pahalıya alınıp satılmalı,alınan borca eşit miktarda ödeme esas olmalıdır.

J.Calvin'in , geçim maksadıyla alınan borç ile iş yapmak gayesiyle alınan kredi ayrımının vahiy metinleri yoluyla desteklenmesi sonucunda , girişimciye verilen borcun kazanç getirdiği düşüncesi , ilahiyatçıların yorumuna hakim olmuştur. (Wendel F. , 1963 ; 81) Girişimcinin kazancından ayrılan pay olarak faiz ile ,yalnızca,iş yapma yetenek ile gücünden yoksun kalmış kimselere büyük yarar sağladığı fark edildiği gibi ,tasarruf sahibi bu kişilerin fakirliğe düşmelerine de engel olduğu anlaşılmıştır.

Böylece , bir borç kazanca yol açmış ve daha yüksek iş olanakları sağlamışsa;bu ilerlemede payı olan birikim sahibine faiz ödenmesi de,kaçınılmaz olmuştur. (Wendel F. , 1963 ; 84) Üç ay ya da beş yıl kadar geçinebilecek miktarda parası olan,çocuk yaştaki genç varislerin,dul ve yetimlerin,artık iş yapamaz hale gelmiş yaşlıların, seyahate çıkamayan satıcıların,talihsiz veya yeteneksiz tüccarların,toprağını kiraya veren arazi sahiplerinin,ücretinden tasarruf edebilen çalışan kesimin;ellerinde yok etmek üzere tuttuğu paralarını,faiz karşılığı teşebbüslere borç vererek,bundan sürekli bir gelir elde etmeleri,böylece toplumsal konumlarını korumak istemeleri,asla,Tanrı'nın iradesine aykırı düşmemektedir.

KAYNAKLAR

Bieler A. , The social humanism of Calvin , Richmond, John Knox Press , London , 1964

Bouwsma W. J. , Calvin : a sixteenth-century portrait , Oxford University Press , New York , 1988

Brown J. , The English Puritans , Cambridge University Press , Cambridge , 1910

Cohen S.J. , Sefer hayashar: the Book of the righteous , Ktav Pub. House, New York , 1973

Daniel Z. F. , *The right and the good : halakhah and human relations* , N.J. Jason Aronson Publ. , Northvale , 1999

Davies A.T. , *Calvin and the influence of Protestantism on national life and character* , H.E. Walter , London , 1946

Donald D.W.A. , *Compound interest and annuities-certain* , Heinemann Press , London , 1975

Dorff E.N. , *Love Your Neighbor And Yourself : A Jewish Approach To Modern Personal Ethics* , PA : Jewish Publication Society, Philadelphia, 2003

Eisenstadt S.N. , *The Protestant Ethic and Modernization* , London-1968

Fenton R. , *The Usury debate in the seventeenth century* , Arno Press , 1972

Goodman L.E. , *Judaism, human rights, and human values* , Oxford University Press, New York , 1998

Hall E. , *The Puritans and their principles* , Baker and Scribner , New York , 1947

Hawawini G.A. , *The History of interest approximations* , Arno Press , New York , 1980

Horton D. , *The worship of the English Puritans* , Westminster Dacre Press , London , 1948

Hunter A.M. , *The teaching of Calvin* , Levell , Los Angeles , 1950

Jeremy D.J. , *Religion, business, and wealth in modern Britain* , Routledge , London , 1988

KMŞ , *Kutsal Kitap* , 2004 , İstanbul

Langholm O.D. , *The Aristotellian Analysis of Usury* , Columbia University Press , New York , 1984

McGrath A.E. , *A Life of Calvin : a study of the shaping of Western culture* , Basil Blackwell , Cambridge , 1990

McInerney R. , *Aquinas On Human Action : A Theory Of Practice*, D.C. : Catholic University of America Press, , Washington , 1992

McNeill J.T. , *The History and Character of Calvinism* , Oxford University Press , New York , 1967

Murray J. , *Calvin on scripture and divine sovereignty* , Baker Book House , London , 1960

Parker T.H.L. , *Calvin's New Testament commentaries* , SCM press , London , 1971

Roover R. , *Business banking, and economic thought in late medieval and early modern Europe* , University of Chicago Press, Chicago , 1974

Ryn F.W. , *Usury and Usury Laws* , Houghton Mifflin Company , Boston , 1924

Schmidt A.M. , *Calvin and the Calvinistic tradition* , Harper Publ. , New York , 1960

Schneider H.W. , *Aspects of Puritan religious thought* , AMS Press , New York 1982

Sears D. , *Compassion for humanity in the Jewish tradition* , N.J. : Jason Aronson Publ. , Northvale, 1998

Selberg W.U. , *Redeem the time : the Puritan Sabbath in early America* , Harvard University Press , Cambridge , 1977

Shear E.M. ; Chaim M. , The Rich Go To Heaven : Giving Charity In Jewish Thought , Jason Aronson Publ. , Northvale, 1998

Simpson A. , Puritanism in old and New England , University of Chicago Press , Chicago , 1955

Tuttle R.G. , John Wesley : his life and theology , Zondervan Pub. House , New York , 1978

Wauzzinski R.A. , Between God and gold : Protestant evangelicalism and the Industrial revolution , Fairleigh Dickinson University Press , London , 1993

Weber M. , The Protestant Ethic And The Spirit of Capitalism , George Allen and Unwin , London , 1984

Wendel F. , Calvin; the origins and development of his religious thought , Harper & Row , New York , 1963

Wendel F. Calvin : The Origins and Development of his religious thought , Harper & Row , New York , 1963

Wright W.J. , Capitalism, the state, and the Lutheran Reformation : sixteenth-century , Ohio University Press , Ohio , 1988

Yinger J.M. , Religion,Society and the Individual , New York-1976